

Històries de concerts

El darrer recital de Lluís Llach a Verges o aquen comiat històric de Jacques Brel en barnús a l'Olympia o, encara, la mítica imatge dels Beatles a la teulada dels estudis Apple de Londres: són els concerts que han passat a la història per mèrits propis.

El 24 de març, Lluís Llach s'acomiadà dels escenaris des de Verges. Per als qui assistiren al concert, unes hores llixades en l'arxiu emocional. Ara, al calendari musical dels seguidors del cantant, després del París Olympia 21 de gener de 1973, del Barcelona Palau d'Esports 15 de gener de 1976, del Camp del Barça 6 de juliol de 1985, hi ha una altra data a sumari, però aquesta amb punt final: Verges, 24 de març de 2007. Els concerts de comiat constitueixen una peça angular en l'itinerari biogràfic-musical de tot artista quan arriba l'hora dels adéus. Uns vis-a-vis en què l'interpret i el

públic oficien una escenificació, amb ingredients de ritu i emoció, de jubileu i epitafi, que sobrepassa el marc musical perquè té un caràcter únic i decisiu. I irrepetible. El públic que va assistir al primer concert de comiat de Jacques Brel el 6 d'octubre de 1966 a la sala Olympia de París aplaudia per última vegada una de les grans figures de l'escena musical del segle XX. Tothom sap que la decisió és irrevocable i que, a diferència d'alguns altres cantants, Brel no forma part d'aquests artistes dels falsos adéus. "Després de l'Olympia, no hi haurà cap més ocasió", ha declarat l'artista. La nit de "l'última

de l'última", l'1 de novembre, Brel encadena el programa a un ritme infernal, no deixa que els aplaudiments s'allarguen i a manera de descàrrega vertiginosa, vessa sobre el públic cançons com "La Valse à mille temps", "Le Moribond", "Les Flamands", que se succeeixen amb més temes populars del seu repertori. Per a posar-hi punt final, una interpretació volcànica d'"Amsterdam". Després de l'últim acord, es fa un gran silenci a la sala del boulevard des Capucines. L'Olympia sembla haver quedat atordit. Transcorre un minut. De colp, tota la sala es posa dempeus i ovaciona un Brel banyat

Concert de comiat de Lluís Llach, el 24 de març a Verges.

de suor i alegria. Mai més l'Olympia no repetirà un final com aquest. Per al record documental, la imatge d'un Brel en barnús i obligat a eixir a saludar un públic que es resisteix a abandonar la sala. Un auditori lliurat que li ha ofert més de vint minuts d'aplaudiments. "Us done les gràcies, perquè això justifica quinze anys d'amor". Són les seues últimes paraules. I, com havia promès, no hi ha mai més cap *encore*.

Al mateix escenari parisenc, un altre públic i uns pocs anys abans també és conscient d'assistir a uns recitals irrepitibles. La cantant Edith Piaf fa un seguit de concerts amb el cartell d'en-

trades esgotades. La seua salut, cada vegada més afeblida, es projecta en una figura fràgil i fantasmal sobre l'escenari. Els recitals es converteixen en un acte dramàtic, seguits per un públic que espera morbosament el desenllaç tràgic sota la llum del canó. Piaf, que morí a l'edat de 48 anys, mai no anuncià la retirada. Fou la malaltia i finalment la mort que acabaren fent el comiat tràgic i la depositaren en el panteó dels mites del segle XX. Hi ha concerts de comiats sense carta de comunicació ni d'avís. El juny de 1978, Mina, la diva italiana de la cançó popular, fa un seguit d'actuacions a la sala La Bussola de Viareggio. Fa sis anys que no fa recitals i l'expectació és enorme. Entre el públic, una nodrida representació de la classe gai, amb seguidors que han arribat des de tots els punts del món. La cantant destil·la el seu repertori amb una sala submissa que la descobreix, després d'aquests sis anys d'absència escènica, transformada ara en gran matrona de carns exuberants i cabells lluminosos, una mena de Mamma Italia que sedueix el realitzador Federico Fellini, el qual la reclama sense èxit per a la pantalla. Per a acabar el recital, "We are the champions" de Queen, com a cant crepuscular. Després de l'espectacle, amb els seguidors que continuen cridant i aplaudint a la sala, la cantant abandona ràpidament el local. Confessa a un dels seus col·laboradors: "Aquesta nit he comprès que no sóc feta per a cantar en públic. Tinc por." L'atracció pels aplaudiments ha deixat pas a l'angoixa escènica. Té 38 anys i mai més no torna a pujar a cap escenari. El seu refugi de Lugano, a Suïssa, esdevé una mena de santuari per als seus desconsolats fans mentre periòdicament les notícies d'un retorn als escenaris alimentaran els mitjans de comunicació.

El dia d'Acció de Gràcies de 1976 el realitzador Martin Scorsese enregistra amb el títol de *L'últim vals* el concert de comiat del grup The Band, la formació que ha arrecerat durant molts anys Bob Dylan. A l'espectacle hi ha noms com Eric Clapton, Joni Mitchell, Van Morrison, Neil Young, Ringo Starr, Neil Diamond i, naturalment, Bob Dylan. El concert es fa al teatre Winterland de San Francisco i en resulta un documental vibrant, inevitablement melangiós, que tanca

la sèrie de testimonis cinematogràfics sobre la música rock dels anys setanta. Bob Dylan també és el protagonista de dos concerts més, de característiques molt diferents, però que han quedat per a la història de la música pop del segle XX. El primer és dins el festival folk de Newport, i deixa una data gravada per a la crònica pop: 25 de juliol de 1965. Aquest dia Dylan, acompanyat d'una banda de rock, trenca definitivament els lligams amb els sons del folk tradicional. El concert, compost només de tres cançons, es desfila entre els xiulets i els crits de reprovació d'un públic atònit pels sons insurgents d'aquell qui havia estat el seu fill predilecte. La cançó "Like a Rolling Stone" marca la ruptura estilística. Dylan torna als estudis d'enregistrament per a acabar l'àlbum *Highway 61 Revisited* i santificar el cisma. Nou anys després, en un concert del "Tour '74" amb el grup The Band, el fotògraf Barry Feinstein copsa una mar de flames. La societat nord-americana es troba enmig de l'escàndol del Watergate i Dylan canta el tema "It's Alright, Ma". Quan pronuncia allò de "fins el president hauria de quedar-se nu", en un gest espontani, milers de persones del públic comencen a encendre encenedors i llumins. És la primera vegada que passa una cosa com aquesta en un concert. I no serà pas la darrera.

Més que música. Hi ha concerts que fan història per raons més enllà de les musicals. El 1980, Serge Gainsbourg emprèn una ronda per diverses ciutats franceses. El cantant s'ha convertit en l'objectiu de la ultradreta francesa després d'haver enregistrat una versió reggae de "la Marsellesa". Al diari *Le Figaro* el periodista Michel Droit escriu un article incendiari contra ell. En un dels concerts de la ronda, a Estrasburg, un grup de paracaigudistes impedeix el concert. Gainsbourg ix a l'escenari i canta *a cappella* i amb el puny enlaire "la Marsellesa". Unes setmanes després, a l'eixida d'un club, Serge Gainsbourg és agredit. La seva venjança il·lustrada va ser la compra, en una subhasta, del manuscrit original de l'himne francès. En un altre escenari més proper, el 10 de maig de 1968, Joan Manuel Serrat fa el primer concert després de l'afer *eurovisiu*. És al Teatre Campoamor d'Oviedo. Alguns amics s'hi desplacen

Concert de Raimon a la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de Madrid, el 18 de maig de 1968.

des de Barcelona per donar-li suport. El cantant és rebut per la plana major del front nacional franquista entre insults i amenaces, mentre el piano de Tete Montoliu intenta harmonitzar inútilment la vetllada. Uns dies més tard, però ara amb un públic enfervorit, reapareix en un teatre de Sabadell en la primera actuació a Catalunya. La cançó "El ball de la civada" esdevé una mena d'himne catalanista. Deu dies més tard,

tant d'èxit i alhora artista compromès. L'incident fa que el músic es retiri dels escenaris durant una llarga temporada i aixeca un intens debat en els mitjans de comunicació sobre el paper social de l'artista. També hi ha concerts que fan història sense haver-se celebrat. Com el que havia de fer Pau Riba el 1970 al Palau de la Música. La junta directiva de l'Orfeó Català, finalment, decidí de no autoritzar-l'hi. El cantant,

refer la seua carrera artística en declivi, ara com a estrella de l'escenari, entre cures de desintoxicació i una vida domèstica tumultuosa. El recital és saludat per la crítica com un dels xous més memorables de la història de la música popular nord-americana. Durant més de dues hores l'estrella ha encarnat la història de l'espectacle, simbolitzat en la cançó "Over the Rainbow", himne no oficial d'una comunitat que no vol deixar fugir els somnis. Quaranta-cinc anys després, el 14 de juny de 2006, el cantant Rufus Wainwright repeteix al mateix escenari el llegendari concert "Judy at Carnegie Hall". Ara des del tribut d'un cantant pop que mai no ha amagat que és gai. També hi ha concerts domèstics i excepcionals com el que va oferir Barbra Streisand al seu ranxo el 6 de setembre de 1986 per a recaptar fons per al Partit Demòcrata i al preu de 5.000 dòlars l'entrada. Hi ha concerts atípics com els que va fer a l'inici de la carrera la cantant i actriu Bette Midler en una de les saunes gais més populars de Nova York. O bé inesperats, com els que oferiren els Beatles a la teulada dels estudis Apple de Londres el dia 26 de gener 1969. Aquesta fou l'última vegada que el grup aparegué reunit públicament.

Hi ha concerts domèstics i excepcionals, com el que va oferir Barbra Streisand al seu ranxo, a 5.000 dòlars l'entrada

Raimon ofereix un dels seus recitals més memorables durant el franquisme a la facultat d'Econòmiques de Madrid, que quedarà reflectit en la cançó "18 de maig a la Villa".

En un altre paisatge musical, el cantautor italià Francesco de Gregori, el Dylan de la cançó d'autor italiana, serà *ajusticiat* en una mena de tribunal musical en directe. El cantautor, com més companys, no s'escaparà de les ires de l'extrema esquerra durant els anomenats *anys del plom*. El 1976, al Palalido de Milà, és escridassat per un grup radical que no pot sofrir que sigui can-

en senyal de protesta, els envià una botifarra embolicada amb la senyera. Més íntim i en pla d'examen, és el concert que Jaume Sisa ha d'oferir als directius d'Edigsa per a mostrar-los les cançons de *Qualsevol nit pot sortir el sol*. El cantant, considerat un *outsider* per la indústria discogràfica, reïx en la prova i aconsegueix d'enregistrar el disc que amb el temps es convertirà en obra de culte de la música pop dels setanta.

Hi ha concerts que han quedat mitificats, com el de la cantant Judy Garland al Carnegie Hall de Nova York la nit del 23 d'abril de 1961. Garland tracta de

Carles Gàmez